

En läsning av Tomas Lundmarks "Skogen räcker inte - hur ska vi prioritera?"

200720/Magnus Nilsson

Vad säger Lundmark?

Lundmark säger i korthet att skogspolitiken måste läggas om så att virkesproduktionen kan öka kraftigt. Han vill att det införs ett politiskt mål för virkestillväxten i de svenska skogarna. Detta krävs, enligt Lundmark, för att klara klimatpolitiken och övergången till en bioekonomi. Utan en kraftigt ökad virkestillväxt kommer efterfrågan på virke, enligt Lundmark, att överstiga det möjliga virkesuttaget. En stor del av den ökade virkesförbrukning han förutser är knuten till den ökade användning av biodrivmedel som redovisas i de s.k. färdplaner som tagits fram inom projektet Fossilfritt Sverige. Ytterligare naturvårdsåtgärder som minskar det möjliga virkesuttaget hotar därför, enligt Lundmark, klimatpolitiken.

Kommentarer

1. Lundmarks utgångspunkt är att syftet med skogsbruk är att möjliggöra ett så stort virkesuttag som möjligt, inte att skapa maximal samhällsnytta. Antydningssvis diskuterar han avvägningar, men i realiteten förutsätts målet att tillgodose den framtida efterfrågan på virke vara överordnat andra samhällsintressen (inklusive samhällsekonomin). Lundmark definierar "ett jämnt virkesflöde" som ett randvillkor för skogsbruket, dvs. en utgångspunkt som planeringen i övrigt måste anpassas till. Några andra randvillkor (t.ex. upprätthållande av den biologiska mångfalden eller samhällsekonomisk effektivitet) diskuteras inte.
2. Lundmarks bedömning av efterfrågan/behov av bioenergi utgår från de samlade önskemål om bioenergitillförsel som framförs i de s.k. färdplaner som tagits fram inom Fossilfritt Sverige. Som Lundmark själv visar är de sammantagna anspråken från färdplanerna helt orealistiska. Många tendenser pekar dessutom på att bioenergi kommer att få en betydligt mindre central roll i omställningen än vad som framgår av färdplanerna. Den hastiga elektrifieringen av transportsektorn via batterier eller vätgas kommer således sannolikt att eliminera en stor del av det behov av biodrivmedel som skisseras i färdplanerna. Ökad energieffektivitet i fastighetsbeståndet talar för minskade behov av bioenergi även inom fjärrvärmesektorn.
3. Lundmark bortser från att en del av de marknader han räknar med att virke från svenskt skogsbruk ska försörja, kan komma att tas över av träråvara från t.ex. Ryssland, som har enorma virkesförråd och en enorm potential. Politisk stabilitet i Ryssland skulle på sikt sannolikt dramatiskt påverka efterfrågan på svenskt virke med låga virkespriser och svag lönsamhet som konsekvens.
4. Lundmark klargör aldrig om han anser att av riksdagen m.fl. beslutade miljömål bör uppnås och vara en utgångspunkt ("randvillkor") för skogsbruket. Oavsett vilken ambitionsnivå man har beträffande mångfaldsmålen, råder det rimligen konsensus om att dessa bör nås med så liten negativ påverkan på det möjliga virkesuttaget som möjligt. För att minimera konflikten mellan mångfaldsmålet och målet om ökade virkesuttag är det således avgörande att det finns incitament för markägare m.fl. att bidra till att kostnaden för mångfaldsmålet (i form av minskat möjligt virkesuttag) minimeras. Detta diskuterar Lundmark märkligt nog överhuvud inte utan formulerar istället en absolut, evig och olöslig konflikt mellan virkesproduktion och miljö.
5. Lundmark utgår från att en ökad användning av bioenergi och andra skogsprodukter har en helt avgörande betydelse för Sveriges möjligheter att bli klimatneutralt. Baserat på denna grunduppfattning drar han slutsatsen att staten bör formulera ett mål för det framtida virkesuttaget och sedan utforma styrmedel som leder till detta mål. *"Om tillväxten inte ökar och tillvaratas kommer Sveriges beroende av import av skogsråvara och biobränslen att öka kraftigt om målen med fossilfrihet och nollnetto koldioxidutsläpp ska nås. För att skogens tillväxt ska öka behövs ett tydligt tillväxtmål och en skogspolitik som skapar incitament för ett mer aktivt och lönsamt tillväxtorienterat skogsbruk."* (s 16) (Sverige är och kommer rimligen i alla lägen att vara en nettoexportör av virke, i

första hand i förädlad form (papper, massa, plank, trähus etc.). Virkesimporten kan å ena sidan sägas illustrera att den svenska skogsindustrin möjligen har "växt ur kostymen", att vi kanske använder mera virke än vad som är långsiktigt hållbart, men det är samtidigt viktigt att komma ihåg att importen drivs även av andra skäl än det fysiska råvarubehovet, t.ex. fungerar ju importen för skogsindustrin som ett verktyg för att motverka prishöjningar på inhemsk råvara.)

5. Lundmark konstaterar att med rätt incitament skulle man kunna öka virkesuttaget strax nedom fjällnära gränsen med 6 miljoner m³sk per år. För att detta ska inträffa krävs dock, enligt Lundmark, politiskt införda incitament, dvs. de virkespriser han bedömer att industrin kommer att vara villig att betala för detta virke kommer inte att ge tillräckliga incitament för markägarna att ta ut virket. Han kopplar inte sitt resonemang om incitament till någon typ av samhällsekonomisk analys som skulle kunna ge motiv för att med statliga insatser driva fram dessa avverkningar. Visst kan man öka virkesuttaget från dessa skogar, men är det samhällsekonomiskt förnuftigt? (s. 20)

6. I Lundmarks beskrivning förefaller utsläppen från fossila bränslen mer eller mindre automatiskt minska om användningen av bioenergi ökar, och att utsläppen därför automatiskt ökar om virkesuttagen minskar: *"Ökar man avverkningen så blir det mer bioekonomi och minskat fossilberoende men samtidigt så minskar möjligheten att kompensera för koldioxidutsläpp i andra samhällssektorer eftersom virkesförrådsupbyggnaden och därmed kolsänkan minskar. Och tvärtom, minskar man avverkningen så blir det mer kolsänka men mindre bioekonomi och ökat fossilberoende."* (s. 21) Han för inga resonemang kring i vilken mån utsläppens storlek kanske ytterst snarare styrs rent politiskt, inte minst via EU-lagstiftningen. Mot bakgrund av hur den europeiska klimatpolitiken fungerar består bioenergins och virkesuttagens påverkan på de fossila utsläppen antagligen snarare i att en ökad virkestillgång med lägre priser på förnybart etc kan bidra till att politiskt underlätta och därmed påskynda skärpningar av EUs politik, än i den "substitution" Lundmark beskriver.

7. Lundmark berör endast i förbigående nyttan av den kolinlagring som sker i naturskyddade skogar. Samhällsekonomiskt representerar denna inlagring emellertid ett mycket stort värde vilket betyder att en ytterligare överföring av skogsmark från virkesproduktion till naturvård kan vara samhällsekonomiskt lönsam trots att den kan begränsa det möjliga virkesuttaget. Avgörande för kalkylen är i första hand prisrelationerna på virke resp. koldioxidutsläpp.

Men det här är bra sagt

"För att efterfrågan och uthålligt utbud ska vara någorlunda i balans måste således någon av två saker ske. Antingen måste målen kopplade till bioekonomins utveckling och fossilberoende anpassas till skogens möjliga bidrag, eller så måste skogen anpassas till målen." (s. 13)

"Realistiska mål måste ställas upp både vad gäller miljömål, klimatmål, mål om fossilberoende och bioekonomins utveckling." (s. 14)

"Det finns således tecken som talar för att tillgången på skogsråvara 2050 kan komma att vara både högre och lägre än idag, men väldigt lite som talar för att den skulle kunna tillgodose de behov som dagens politiska målformuleringar antyder skulle vara önskvärt." (s. 17)

"Lösningen är förstås att skapa incitament för landets skogsägare att öka tillväxten i skogen eftersom det är skogens tillväxt som avgör hur stor klimatnyttan kan bli. Då kan man behålla eller öka nuvarande kolsänka och samtidigt öka avverkningen för att minska fossilberoendet." (s. 21)

"Hur många procent av skogsmarken som utgör virkesproduktionsmark säger inget om den totala nyttan. /.../ Hur många procent av skogsmarken som utgör naturvårdsmark säger inget om den totala nyttan." (s. 22) En möjlig slutsats som Lundmark hade kunnat dra är att en ökad naturvårdsareal inte per se hotar möjligheterna att öka virkesuttaget, likaväl som det ju är en självklar sanning att naturvårdsnyttan på sin höjd indirekt är kopplad till andelen skyddad skog.

Konstiga formuleringar/tendentiösa slängar

*"Konsekvensanalyser måste således beskriva både vad som händer om man brukar skogen för ökad avverkning och tillväxt eller om man **försvårar för skogsbruket** till förmån för andra mål och intressen."* (s. 14). Vilka åtgärder inom skogspolitiken har som uttalat syfte att **försvåra** för skogsbruket?

"Antagligen är det inte möjligt att utgå från att huvuddelen av nettotillväxten på naturvårdsmarken, idag ca 19 miljoner m³, skulle tas tillvara med syfte att utveckla de naturvärden som ska bevaras. Den diskussionen kommer sannolikt inte förrän naturvårdsskogarna börjar vara så virkesrika och täta att de inte längre anses som "naturliga"." (s. 16) Lundmark antar att naturvård bedrivs för att möta en opinion och således inte är vare sig ett samhällsmål eller att anspråken baseras på vetenskap.

"Det politiska klimatet är inte på plats för att diskutera en aktivare naturvård kombinerad med virkesuttag." (s. 16) Diskussionen om detta är levande och pågår sedan länge. Lundmark tycks ha missat att Andersson/Angelstam i sin bristanalys för Miljövårdsberedningen 1997 räknar med att vissa skyddade arealer kräver avverkningar för att upprätthålla naturvärdena.

"På samma sätt måste antagligen någon våga ställa rennäringen mot skogsnäring i renbeteslandet, skogsbruket försvårar för rennäringen men rennäringen försvårar också för skogsbruket." (s. 20) Precis som om ingen har gjort detta eller gör det fortsatt?

"En utmaning ligger i att behålla dagens nivå på upplagring av kol i skogen samtidigt som avverkningen måste öka för att minska användningen av fossila material och cement." (s. 20) Här bejakar Lundmark värdet av skogen som kollager, men drar oreflekterat slutsatsen att användningen av fossila material och cement a/ endast kan minska genom ökad virkesanvändning och b/ att problemen med cementens klimatpåverkan inte kan lösas på andra sätt än genom att ersätta cement med trä (cementindustrin satsar samtidigt själva stenhårt på CCS).

"Om samhället har arealmål för skydd av skog som måste uppnås till lägsta kostnad för klimatet så är det alltså bättre att skydda skog i norr än i söder." (s. 21) Det är bra sagt som en illustration till varför nationella arealmål för naturskyddet i princip är en befängd idé, men i vilket sammanhang har "samhället" uttryckt som ambition att en viss areal skog ska skyddas till lägsta kostnad, oavsett var skogen är belägen?

"Om klimatmålet är ett överordnat samhällsmål måste bidraget från våra odlingssystem till en hållbar konsumtion öka kraftigt. Då måste andra miljömål anpassas till detta."

Om bevarandemålen är överordnade samhällsmål måste andra lösningar hittas för att skapa fossilfrihet än ett ökat bidrag från skogen. Då måste mål om fossilfrihet, växande bioekonomi och noll netto-utsläpp av koldioxid anpassas till detta." (s. 22). Här visar Lundmark att inga samhällsmål kan vara överordnade alla andra mål – att all politik handlar om avvägningar. Lundmarks blinda fläck är att han själv som utgångspunkt för sin rapport har definierat ett ökat virkesuttag som ett överordnat mål, en ambition resten av världen måste underordnas.

"Anspråken på skogen är orealistiska idag. Det är främst målen kopplade till bevarande av biologisk mångfald och målen kopplade till utvecklingen av bioekonomin, klimatarbetet och fossilberoendet som står i konflikt med varandra. En krass tolkning av detta är att politiken måste ta ställning till vad som är viktigast, att bevara en naturlig natur som skulle ha existerat om människan inte hade funnits eller begränsa klimatförändringen. Samma skog kan inte samtidigt brukas för intensiv råvaruproduktion och lämnas för fri "naturlig" utveckling." (s. 22). Här blir ju Lundmark tyvärr bara vulgär och provokativ. Varför väljer han att beskriva målsättningarna om biologisk mångfald som att "bevara en naturlig natur som skulle ha existerat om människan inte hade funnits" samtidigt som han avstår från att referera till t.ex. det av riksdagen flera gånger antagna miljömålet "Levande skogar", Aichi-principerna etc? Lundmark vet dessutom a/ att kollagren ökar om man undantar mera skog

från avverkning, b/ att detta skulle vara bra för klimatet, samtidigt som det skulle c/ öka
möjligheterna att nå mål om biologisk mångfald, men väljer att inte redovisa den delen av historien.